

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

24^e JAARGANG

WOENSDAG 14 JUNI 1939

No. 1224

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

M. F. J. Cool — Adjunct-secretaris.

Redactie-adres: Pieter de Hoehweg 122, Rotterdam-West
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplootweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

Biz.

Het belang van technisch-economischen research-arbeid voor 's werelds welvaart door Dr. Ir. L. Hamburger	472
De grondslagen van onze welvaartsbeleid door Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart	474
De geschiedenis der Engelsche verplichte werkloosheidsverzekering door Prof. Mr. C. W. de Vries	476
De betekenis van het boerenleenbankwezen in Nederland door Dr. H. M. H. A. van der Valk	478
AANTEKENINGEN:	
De uitgaven aan luxe artikelen in Engeland	480
INGEZONDEN STUKKEN:	
De financiële en economische toestand in België door het Bestuur van het Belgisch Vakverbond met Naschrift van Prof. Dr. G. Eyskens	481
MAANDLIJFERS:	
Emissies in Mei 1939	482
Statistieken:	
Groothandelsartikelen	484—485
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	483, 486

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

In de verslagweek lag over het algemeen de Gulden weer gedrukt. Zoowel het aftreden van Minister De Wilde, dat nog steeds nawerkte, als de mogelijkheid van een kabinetscrisis als uitvloeisel van het rapport-Oss, oefenden druk op onze valuta uit. Het is begrijpelijk, dat, wanneer men in het buitenland over een mogelijke kabinetscrisis hoort, men daaraan onmiddellijk weer de kwestie van de devaluatie vastknoopt. Men is nu eenmaal internationaal zeer „monetary-minded” geworden. De Belgische kabinetscrisis was een duidelijk bewijs daarvoor. De geschillen van acuut belang gingen toen over heel andere problemen dan de muntwaarde, doch de internationale speculatie heeft zich onmiddellijk op den Belga geworpen. Tot op zekere hoogte ondervinden wij thans daarvan den weerslag. Vooral nu het recente aftreden van Minister De Wilde duidt op verschil van meening in den Regeeringsboezem over de financiële gestie of een ander deel daarvan, hetgeen natuurlijk geenszins beteekent, dat ook de monetaire politiek daarmee iets te maken heeft. Maar men is tegenwoordig erg gauw geneigd, groote woorden als inflatie en devaluatie te gebruiken. Spannend werd de situatie, toen De Nederlandsche Bank de Dollarnotering onder den druk van het Guldensaanbod liet oploopen en de koers van 1.88% was bereikt. Tweemaal is deze koers als uiterste limite aangehouden, zoowel verleden jaar in de Septembercrisis als in de dagen van internationale spanning in dit voorjaar. En het bleek, dat voor de derde maal het Egalisatiefonds dezen koers als grëns handhaafde. Hetgeen al dadelijk de speculatie tot de conclusie deed komen, dat er „geen muziek in zat”. En er kwam dan ook onmiddellijk een keer in de markt. Wat intusschen niet wegneemt, dat in de nieuwe week de Gulden wederom onder druk stond, waardoor de meeste wisselkoersen weer stegen, zij het dan ook, dat de hoogste punten van de vorige week niet werden bereikt. Ook de noteringen voor termijnvaluta's vormden een weerspiegeling van de minder gunstige stemming voor onze valuta, het agio voor Dollars liep op en het disagio voor Ponden daalde tot slechts 1/2 ct. per drie maanden.

Overigens was er op de valutamarkten niet veel verandering. De Dollar lag over het algemeen iets luier. Kapitaalverplaatsing komt nauwelijks meer voor, en hier en daar vond zelfs wat liquidatie plaats. Het Pond was dan ook wat gunstiger gestemd ten aanzien van Dollars, hetgeen wellicht mede toe te schrijven was aan het aanbod van Dollars van Nederlandsche zijde, welk aanbod weer uitvloeisel was van de afgifte van Dollars door het Egalisatiefonds.

Op de geldmarkt was ook een lichte reactie merkbaar, waardoor de meeste tarieven een fractie aantrokken, hoewel later al weer een zeker herstel intrad. De tendens was echter onmiskenbaar door de terughoudendheid bij de geldgevers.

De beleggingsmarkt heeft de beweging van afbrokkeling, die bij het aftreden van Minister De Wilde aanving, voortgezet, hoewel inmiddels ook alweer een licht herstel te registreeren viel.

HET BELANG VAN TECHNISCH-ECONOMISCHEN RESEARCH-ARBEID VOOR 'S WERELDS WELVAART.

Natuurwetenschappelijke en technologische vooruitgang vormt een levensbelang van den staat.

Zoolang een betere internationale samenwerking in lief en in leed nog niet verzekerd is — ondanks het feit, dat de techniek de afstanden op aarde zoozeer verkleinde — zal de uitspraak van den groot-industrieel Mond van kracht blijven, volgens wien een intensievere samenwerking tusschen industrie en wetenschap een levensbelang voor de nijverheid van het land en daarmee voor den staat beteekent¹⁾. Reeds in 1928 waarschuwde hij voor een begin van een economisch-wetenschappelijke oorlog, welke leiden zou tot den ondergang der minst sterke en minst doelmatig werkende industrie en misschien zelfs van volken.

Veel vroeger had Werner von Siemens er trouwens op gewezen, dat de nijverheid van een land nimmer een leidende positie zal kunnen verwerven en behouden, wanneer dat land niet tegelijk aan de spits van den natuurwetenschappelijke vooruitgang staat.

Een dergelijke klank valt ook in Nederland op te vangen. Aan het slot van het Rapport, in 1925 door de Commissie Went aan de Regeering uitgebracht, aangaande het meer dienstbaar maken van toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek aan de volkswelvaart, vindt men deze uitspraak: „Bij den wedloop der volken zullen in de komende jaren, meer nog dan in de voorafgaande, kennis van de natuur en haar verschijnselen, en bekwaamheid in het ten nutte maken daarvan, den uitslag bepalen.”

Deze uitspraak heeft voor Nederland te meer beteekenis, waar ons land reeds jaren lang onder een werkloos-zijn van een te groot deel van kapitaal en arbeid gebukt gaat, terwijl ons land zich van tal van volken van het blanke ras door een nog steeds aanhoudend, relatief aanzienlijk, jaarlijksch bevolkings-acces onderscheidt.

Er valt een hooge graad van autonomie in den seculairen gang der technisch-economische ontwikkeling bij zich handhavende, industrieel vooraanstaande volken waar te nemen.

Concurrentie en krachtmeting dwingen menschen en volken, om actief en op gelijkwaardige wijze aan den technisch-economischen vooruitgang deel te nemen, willen zij zich handhaven. Er moge al verschil van inzichten en idealen op velerlei terrein zijn, regeeringsstelsels mogen voor andere plaats maken, die dwang is gebleven. Tot op dezen dag treffen wij een instelling aan, zooals die der octrooibescherming (welke veel deed om den technologischen vooruitgang te bevorderen, en dat tot op zekere hoogte nog doet), en zulks zoowel in Rusland als in Engeland, zoo goed in de Vereenigde Staten als in Duitschland of Frankrijk.

Het staat menschen en volken vrij op gevarieerde wijze aan de technisch-economische ontwikkeling deel te nemen en menige leemte kan gecompenseerd worden door natuurlijke ligging, gunstige afzetmogelijkheden op een omvangrijke eigen markt; bijzondere leidersfiguren, geestelijke en morele ruggegraat, e.d.m. kunnen veel goed maken. Maar technologische vooruitgang heeft in belangrijke mate een cumulatief karakter en op den duur kan geen volk de groote lijnen eener technisch-economische stuwning verwaarloozen, wil het zich handhaven. Nader onderzoek leert dan ook, dat paralleliteit inzake de technologische ontwikkeling der verschillende industrieel vooraanstaande landen in het wereld-groeibeeld der techno-

logie overweegt. Dit komt vooral duidelijk tot uiting, wanneer men dezen groei in breed perspectief als een eeuwen, ja duizenden jaren omvattend proces beschouwt.

Niet alleen het streven naar een superieure techniek, maar ook het daarbij gerealiseerde seculaire tempo staan in het centrum van den strijd om de toekomst der komende generaties.

Tusschen vooruitgang inzake technologisch inzicht en een zich daaruit concretiseerenden en consolideerenden technologischen vooruitgang staat in den regel een groote tijdsafstand. Deze varieert voor verschillende deelen der techniek en uiteenloopende typen van vindingen, maar heeft in het algemeen de neiging korter te worden, dan voorheen het geval was. Hier is een proces van forceering in het spel. Men kan nl. de tendens opmerken, dat het veroveren van beter technologisch inzicht zelve — en zelfs het veroveren van een hooger stand der techniek — in onze eeuw eigenlijk op toenemende economische weerstanden is gaan stuiten. Om verderen vooruitgang van economische beteekenis te boeken, is het noodig geworden, van kostbaarder hulpmiddelen dan voorheen gebruik te maken, research op grotere schaal en meer stelselmatig te beoefenen, omvangrijke proefinstallaties en proef-fabrieken tusschen experiment en fabriekmatige toepassing te schakelen.

Waar er aldus grotere offers gebracht worden, bij onzeker commercieel resultaat, wordt het zaak in een wereld, waarin mededinging heerscht (zij het tusschen menschen, zij het tusschen volken), om de tijdspanne tusschen beter inzicht²⁾ en de omzetting daarvan in een brok techniek meer te verkleinen, dan voorheen het geval was.

In tijden, wanneer bovendien een moderne grootmacht onder hoogen druk staat — zooals onze Oostelijke burenen in den wereldoorlog — kunnen problemen van zulk een omvang en urgentie om een spoedige, technologisch-buikbare oplossing vragen, dat de in nood verkeerende staat vrijwel geen offer meer schuwt, om tot tempo-verhooging te geraken. Een dergelijk forceeren is echter wel zeer kostbaar, kan zelfs het karakter van roofofbouw aannemen. In minder benarde tijden zal men daarmee minder ver gaan.

Men leert thans evenwel opnieuw in een tijd van hoogen druk, waarin een machtsstreven zich baanbreekt, om *binnen den tijd van een generatie* een superieure techniek te verkrijgen, welke de vroegere technologische structuur zoo niet geheel, dan toch in belangrijke mate kan vervangen. Blijft het proces van technologischen vooruitgang (op voldoende afstand bezien) al een seculair karakter dragen, leert nader onderzoek ook, dat de groeikracht van dit proces — wanneer het om vraagstukken van constructieven technisch-economischen aard gaat — haar hoogtepunt reeds voorbij is, men kan niet uit het oog verliezen, dat in den internationalen machtsstrijd ook hulpmiddelen van destructieven aard een rol spelen en dat technologische ontwikkeling op dit gebied haar punt van grootste groeikracht nog niet voorbij is gekomen. Ook daarom is de strijd om de techniek op een hooger peil te brengen — en het betrachten van tempo daarbij — het gevecht om de toekomst onzer kinderen geworden.

Toenemende urgentie van het probleem, om technisch-economischen vooruitgang en ordening optimaal te koppelen.

Verschillende oorzaken hebben ertoe geleid, dat niet alleen het productie-apparaat per arbeidsplaats in kapitaal-intensiteit toenam, maar ook, dat research

¹⁾ A. Mond (Lord Melchett) „Industry and Politics”, Londen 1928.

²⁾ Wanneer dit eenmaal door baanbrekende geesten beschikbaar is gekomen.

(ter voorbereiding van verderen technologischen vooruitgang) kapitaalintensief werd. Dit was dermate het geval, dat het met de exploratie en exploitatie van spuurwerk verbonden risico steeds minder voor doorsnee-ondernemingen te dragen viel en steeds meer zaak werd van een vertrouwd kapitalisme, of zorgenkind werd van de overheid³⁾. De voortschrijdende concentratie van het bedrijfsleven kan evenwel niet als een onverdeeld voordeel beschouwd worden. Het oude probleem, om vooruitgang en ordening in een harmonisch ontwikkelingsverband te koppelen, waarin het algemeen belang prevaleert, treedt mede daardoor meer dan ooit op den voorgrond. Waar dit probleem verwaarloosd wordt, tendeert de technologische vooruitgang spoedig een eenzijdig karakter aan te nemen, waaruit (ook vanuit een eng economisch standpunt bezien) ernstige nadeelen kunnen voortspruiten.

De toenemende moeilijkheden toch, waarop de werstelling om een verdere verhooging van den stand der techniek stuit — vooral waar het geldt, om vooruitgang van een oorspronkelijk karakter tot stand te brengen — brengt er den particulieren, met beperkte hulpmiddelen arbeidenden ondernemer allicht toe er naar te streven betere commercieele uitkomsten in zijn bedrijf te verkrijgen door organisatorische maatregelen te treffen, waaruit *niet* groote investeerings-eischen voortspruiten. Aldus dreigt een streven naar een zogenaamde meerwetenschappelijke bedrijfsleiding op gebieden van psychotechniek, industrieele organisatie, markt-analyse, e.d.m. op den voorgrond te treden.

Maar waar zulks eenzijdig plaats vindt, mag men niet meer in compenseerende werkingen vertrouwen stellen, zooals men dit zoo vaak en te lichtvaardig bij het vraagstuk der rationalisering heeft gedaan. Terecht heeft nog onlangs Herbert Hoover betoogd, dat de goedkoopere productie ingevolge arbeidsbesparende kunstgrepen wel een grooter verbruik bevordert, waaruit compensatie voor de arbeidsmarkt voortspruit, maar dat deze compensatie onvoldoende is. De stroom van technologische werkloosheid „can only be reabsorbed by new industry producing new commodities and services”.

Dit zal vooral dan gelden, wanneer voldoende vormen van oorspronkelijken, creatieven vooruitgang tot stand komen, die nieuwe vraag scheppen zonder aan oude vraag in belangrijke mate afbreuk te doen. Slechts daardoor kunnen werkloos geworden productie-factoren — kapitaal én arbeid — weer aan een loonend functionneeren voor vreedzamen arbeid en verdere ontwikkeling geholpen worden; en zonder dit kan de Westersche civilisatie niet gehandhaafd blijven.

Niet alleen het tempo van den technologischen vooruitgang, maar ook zijn structuurveranderingen, zijn tot een bron van groote zorg in onzen tijd geworden.

De horizonten van individu en gemeenschap zijn verder uit elkander komen te liggen dan te voren.

Met het voortschrijden van den technisch-economischen vooruitgang is vooral in de 19e eeuw een belangrijke uitbreiding der bevolking, met name in de industrieel vooraanstaande landen, gepaard gegaan. Een groeiende arbeiders-reserve en een voortschrijdende concentratie in het bedrijfsleven, begeleid door een steeds verdergaande oopenhooping van groote menschen-massa's in stedelijke centra, gaven tot een verscherping der conjunctureele gevoeligheid en tot allerhand andere toespitsing van moeilijkheden in het industriele tijdvak aanleiding, waardoor een toch al groeiende taak der overheidsinstanties zeer verzwaard werd.

³⁾ Men kent ook voorbeelden, vooral in Engeland, van research voor kleinere ondernemingen op coöperatieven grondslag, maar de mogelijkheden daartoe zijn in een klein land geringer.

Groeiende tegenstellingen tusschen horizonten van individu en gemeenschap deden zich bovendien niet alleen in de sfeer der productie gelden, maar ook in die van het verbruik. Hadden de veelzijdigheid en kracht van den oorspronkelijken technisch-economischen vooruitgang ten tijde van zijn percentsgewijs sterksten groei de hegemonie van den koopkrachtigen verbruiker over den producent wat teruggedrongen, een eenzijdige ontwikkeling, waarbij de afzet van duurzame verbruiksgoederen tot „the outstanding (conjunctuur-) problem of our 20th century economy” werd⁴⁾, deed den wijzer van de balans weer terugslaan.

Althans daar, waar het bedrijfsleven verdeeld bleef, nam het overwicht van hen, die inkomen te besteden hebben, weer toe. Zoo wordt ook vanuit dezen hoek een tendens ontwikkeld, waarbij de overheid zich meer met de gedragingen van het individu bemoeit (zij het, dat zij producent en verbruiker door een ingrijpen van monetair aard, zij het door andere vormen van interventionisme beïnvloedt).

Daarbij kwam, dat de technologische vooruitgang veler landen langen, maar niet onbeperkten, tijd steun had ondervonden van een voortschrijdende geografische en internationale arbeidsverdeling en arbeids-samenvoeging. Nadat dit proces verschillende groepen van menschen en volken meer afhankelijk van een betrouwbaar samen-leven en samen-arbeiden had gemaakt, werd aan den grondslag van een wederzijdsch vertrouwen dermate afbreuk gedaan, dat reacties niet konden uitblijven. Was het toch al de vraag, of het tempo van een reëelen en duurzamen vooruitgang op zedelijk gebied⁵⁾ gelijken tred hield met het tempo van blijvenden vooruitgang op constructief en destructief technologisch gebied, de gaping tusschen beide sferen van menschelijk willen en kunnen werd nog grooter, toen de grondslag voor een loyaal samen-leven meer en meer verzwakt werd. Ook in dit opzicht is de wereldoorlog symptoom en keerpunt geweest en geraakte de wereld in antagonistische kampen van ongekende afmetingen verdeeld. Ook daardoor zijn de horizonten van individu en gemeenschap — ongeacht het oppervlakkig napraten van leuzen — verder uiteen komen te liggen dan te voren.

Mocht de horizon van een vertrouwd kapitalisme in sommige opzichten al wijder zijn dan die van den geenen particulieren ondernemer en verder over de grenzen van het eigen land reiken, ook tusschen den gezichtseinder van trusts en kartels eenerzijds en dien, welken groote gemeenschappen onder den druk van voortschrijdende wangroeiverhoudingen onderkennen wilden en moesten, traden toenemende contrasten op.

Stelselmatig spuurwerk en ontwikkeling over de geheele linie als onderwerp van staatszorg.

Daaraan beantwoordt ook een wijziging van methoden en middelen, die groote landen der Westersche wereld (en Japan) gingen toepassen, om den technologischen vooruitgang grootere groeikracht te geven en zich stelselmatiger van een afzetgebied voor de meerdere en gewijzigde productie te verzekeren. In sommige landen, zooals de centrale rijken, heeft deze wijziging al heel sterke vormen aangenomen. Hier treft een streven naar een groote mate van autarkie, waarbij een ongekend militair-industrieel apparaat in dienst eener forceering van een grootere economische ruimte gesteld wordt, waarbij nieuwe gebieden binnen de eigen machtssfeer van een gedwongen arbeidsverdeling en arbeids-samenvoeging gebracht worden. Maar een machtige tendens van analogen

⁴⁾ C. F. Roos and V. v. Szeliski, Dynamics of Automobile Demand, New-York, 1939, p. 95.

⁵⁾ Waardoor, om een uitdrukking aan de eugenetiek te ontleenen, het gemiddelde genotype ook psychisch op een hooger plan gebracht wordt.

aard teekent zich in het Westen⁶⁾ evenzeer af⁷⁾.

Overheidsorganen, die zoo vaak en zoo veel van het particuliere initiatief in het verleden geleerd en overgenomen hadden (waar zij zich op meer of minder directe wijze met het bedrijfsleven gingen bemoeien), ontplooiden in vele landen ook den wil, leering van een *wijdzichtige research* te trekken.

„Trustified capitalism” heeft doen zien — en dat is niet zijn geringste verdienste — wat georganiseerde groeiprepareerbaar; hoe vruchtbaar een samenwerking van vele specialisten — bezield met „esprit d'équipe” en ruimhartig gesteund — zijn kan, ondanks het feit, dat de mogelijkheden van verderen constructieven technisch-economischen vooruitgang voorloopig niet meer zijn, wat deze eens waren. Maar in menig land is „een vertrouwd kapitalisme” ook een stijgend gevaar geworden door zijn toenemende monopolie macht, door de vorming van een ten deele parasiteerende staat in den staat. Het heeft ook daarom algemeene beteekenis, dat in menig land voor de toekomst gebouwd en geschiedenis gemaakt wordt, waarbij thans ook de overheid ongekende middelen wijdt aan een samenwerking tusschen arbeid en welgetraind en goed-uitgerust vernuft, om die lijn tenslotte met „flexibele planmatigheid over de geheele linie” door te trekken.

Het geheele systeem van *octrooibeschermtng*, ter stimuleering der omzetting van inventieve gedachten in een techniek-op-hooger-peil, is *daarenboven in groote landen in een ander stadium getreden*. Niet alleen heeft men in enkele dier landen een eind aan het anachronisme gemaakt, waarbij men aan de inventieve gedachte op landbouwkundig gebied⁸⁾ bescherming onthield. Men is er tevens meer en meer toe overgegaan octrooi- (en verwante vormen van) bescherming door stelsels van technologischen vooruitgang bevorderende maatregelen van elastischer en gedifferentieerder aard te vervangen, die ook minder blokkeerend werken. De inventieve gedachte, haar groei, mobilisatie en kristallisatie in nieuwe technologische vormen is er ten volle onderwerp van staatszorg geworden. Dit geldt vooral daar, waar men van het particuliere initiatief niet meer die zorg voor deze materie mocht verwachten, welke deze tijd vereischt.

Ongekende bedragen worden ook in Engeland — om niet eens den sterksten broeder op dit gebied te noemen — van overheidswege beschikbaar gesteld (of ontdooid), niet alleen om van inventieve prestaties een bruikbaar stuk nieuwe techniek te maken, maar ook om een geweldig industrieel apparaat voor nieuwe of intensievere productie op te bouwen. Daardoor wordt in geval van nood de weerbaarheid van het land gediend, terwijl een dergelijk industrieel apparaat — dat in voortdurenden groei en modificatie verkeert — tevens een onmisbare leerschool vormt voor een veelheid van (opgroeiende) technici van lagen en hoogen graad.

In een volgend artikel zullen wij de hierboven weergegeven gedachtegang nader uitwerken in verband met de noodzaak voor ons land om op dit gebied alle krachten in te spannen.

Dr. Ir. L. HAMBURGER.

⁶⁾ Om nu maar van Rusland en Japan te zwijgen.

⁷⁾ Ik beperk mij hier tot een verwijzing naar samenvattende overzichten van A. de Mooy, Ingenieur 52, Tl (1937) en J. Straub, Chem. Weekblad 36, 151 (1939), welke, in Nederlandsche tijdschriften verschenen, enkele recente indicaties geven.

⁸⁾ Dit gebied dan in engeren zin genomen.

DE GRONDSLAGEN VAN ONZE WELVAARTSPOLITIEK.

(Naar aanleiding van het jongste verslag van De Nederlandsche Bank.)

Een waarschuwend woord.

Wederom heeft de President van De Nederlandsche Bank in zijn onlangs verschenen jaarverslag een waarschuwend woord tot de leiders van het staatkundig en economisch leven in en buiten ons land gericht. De huidige richtlijnen der politiek zijn hem in zeer vele opzichten een gruwel. Nog afgezien van den waanzinnigen bewapeningswedloop, die op den duur tot ondragelijke lasten zal voeren, is de politiek van depreciatie der valuta, van goedkoop geld, van stijgende overheidsuitgaven, van steeds langduriger wordende en gestadig toenemende budgetaire tekorten, van ordening en kartelleering onder leiding der overheid, en van toenemende handelsbelemmeringen, z.i. volkomen ongeëigend om tot welvaartstoening te geraken. De thans gevolgde weg zal dan ook op den duur niet, begaanbaar blijken en — maar dan eerst, nadat inmiddels groote schade zal zijn veroorzaakt en de te brengen hersteloffers dienovereenkomstig grooter zullen zijn geworden — de gevolgde lijn zal in de toekomst zeker omgebogen moeten worden.

In welke richting dit volgens den Bankpresident zal hebben te geschieden, laat zich na zijn vroegere uitlatingen gemakkelijk bevroeden. Geen monetaire experimenten, een sluitende overheidshuishouding, grootere elasticiteit in de verhouding tusschen opbrengst en kosten in de productie, verlaging van den levensstandaard, dat alles zal noodig zijn, wil de wereld in het algemeen, en Nederland in het bijzonder, weer gezond worden.

Het streven naar ordening.

Sprekende van de hier te lande gevolgde politiek, richt de President zich inzonderheid tegen het orderingsstreven, hetwelk tot gevolg heeft, dat bepaalde onderdeelen van het bedrijfsleven worden bevoorrecht ten nadeele van anderen; in het verslag leest men daarover o.m. (blz. 13):

„Het kan bezwaarlijk betwijfeld worden, dat zich een groeiende onevenwichtigheid doet gevoelen tusschen kosten en prijzen van het beschutte deel van het Nederlandsche bedrijfsleven enerzijds en die van het op de internationale mededinging aangewezen deel van dat bedrijfsleven anderzijds. Deze onevenwichtigheid zal, naar te verwachten is, als gevolg van de in gang zijnde bescherming en organisatie van de voor de binnenlandsche markt werkende bedrijven, vergroot worden.”

En, het probleem meer in het algemeen besprekende, merkt de President op (blz. 6):

„Slechts door goedkooper en ruimer te produceeren, door een geleidelijk toenemend wereldverkeer en door het bedrijfsleven te bevrijden van de talloze belemmeringen, die de onmisbare elasticiteit in het peil der kosten en prijzen steeds meer aantasten, alsmede van de overdreven lasten, die het particulier initiatief en de gewenschte investeeering verhinderen, kunnen goederen op ruimere sohaal en tegen lagere prijs binnen het bereik van de consumenten gebracht worden. Dan zal een gezonde en duurzame koopkracht en een blijvende vermeerdering van de werkgelegenheid geschapen worden.”

Bij dat alles zal men zich naar de meening van den President hebben te onthouden van monetaire experimenten en van „pump priming” e.d. Dat alles helpt z.i. niet en het toont slechts, dat er maar één voor de praktijk bruikbaar geldstelsel is, en dat is de gouden standaard. Met groote pertinentie komt de President op voor stabiele wisselkoersen op goudbasis (blz. 9, v.v.):

„Indien de ervaring, in het bijzonder die der laatste jaren, één feit boven twijfel heeft gesteld, dan is het wel dit, dat het goud als internationaal betaalmiddel niet kan ontbeerd worden. Zulks leidt m.i. tot de onafwijsbare con-

sequenties, dat een vaste grondslag, waarop dit betaalmiddel door de verschillende landen wordt aangenomen en afgegeven, noodzakelijk is en dat de factoren, welke de onderlinge verhoudingen tusschen de kosten- en prijsniveaux der betrokken landen beheerschen, zoodanige wijzigingen moeten toelaten als noodig zijn om dien grondslag te handhaven."

De door Mr. Trip gewenschte richting.

Overziet men deze, overigens wel bekende, wenschen op het gebied der economische politiek, dan kan men er slechts uit concludeeren, dat den President als innigst verlangen voor oogen staat de terugkeer naar een economisch stelsel, dat in hoofdzaak overeenkomt met de vóór den oorlog heerschende economische vrijheid.

Velen zullen zonder twijfel geneigd zijn de verzuchting te slaken, dat het in dezen tijd van alles overheerschende bewapening al heel weinig zin heeft om thans met een dergelijke vrijheidslievende politiek voor den dag te komen. De President beseft dat ook wel, maar wij zijn het geheel met hem eens, dat men zich toch ook nu zal hebben te bezinnen op den koers, die de meest gewenschte moet worden geacht, wanneer de waanzin der bewapening nog tijdig mocht worden gekeerd; men mag toch niet bij voorbaat aannemen, dat zulks een onmogelijkheid zou zijn, al is het wellicht niet overmatig waarschijnlijk.

Gaarne volgen wij dus den weg van den President om reeds thans de richtlijnen van een „verstandige” economische politiek te zoeken. En dan wil het ons nog steeds voorkomen, dat bij alle waardeering, die ook wij gevoelen voor de economische vrijheid van de vooroorlogsperiode, welke aan het menschdom zulk een ontzagelijke welvaartsvermeerdering heeft gebracht, een terugkeer zonder meer tot het toenmaals geldende stelsel niet ligt binnen het bereik der mogelijkheden.

Elk economisch stelsel heeft, daar het nu eenmaal het werk van geenszins volmaakte menschen is, zijn gebreken. Zoo was het ook gesteld met het economisch liberalisme der 19e eeuw. Op een aantal punten heeft men de economische vrijheid min of meer drastisch moeten beperken; zoo vooral op het gebied der sociale verhoudingen. Dit sproot voort uit de overweging, dat onbegrensde vrijheid op bepaalde punten tot uitwassen leidt, welke óf sommige groepen in de maatschappij op bedenkelijke wijze in het gedrang brengen óf zelfs — hetgeen nog erger is — het economisch evenwicht over de geheele linie verstoren.

Op velerlei gebied is men er reeds in de vooroorlogsperiode in geslaagd om de gevallen aan te wijzen, waarin vrijheidsbeperking tot verhooging van welvaart kon leiden, en om de methoden te vinden, volgens welke deze vrijheidsbeperking diende te worden aangebracht zonder de daaruit resulterende voordeelen weder door grootere nadeelen teniet te doen.

De toenemende conjunctuurgevoeligheid.

Er was echter één verschijnsel, dat men niet tot oplossing wist te brengen, t.w. de aanzienlijke schommelingen der conjunctuur; vóór den oorlog waren deze reeds ernstig, maar het economisch leven had toen heel wat meer vermogen tot automatische aanpassing, dan thans het geval is. De loonen waren soepeler, er waren groote overzeesche markten, die op exploitatie wachtten, de Overheidshuishouding had in verhouding tot de particuliere economie nog veel minder te beteekenen dan thans. Daardoor was het leed der periodiek intredende depressies heel wat spoediger verwerkt dan in onze dagen. Doch reeds destijds waren er enkele economisten, die voor de gebreken van een economisch leven, dat aan telkens zich herhalende golfbewegingen was blootgesteld, een open oog hadden.

Na den oorlog is dat alles anders geworden. De elasticiteit van het geheele economische stelsel is in alle landen, inzonderheid in de West-Europesche

sfeer, veel geringer geworden. Het loonniveau is minder bewegelijk geworden, de vaste kosten van het bedrijfsleven werden grooter, de op de bevolking drukkende overheidslasten werden bij uitbreiding van de staatstaak zwaarder en minder bewegelijk. Daarmede steeg de gevoeligheid voor de conjunctuurbeweging, waarbij nog kwam, dat de na-oorlogstijd zeer aanzienlijke structuurveranderingen (snelle technische vooruitgang, industrialisatie van eertijds agrarische gebieden, beperking van migratie, toeneming van internationale schulden als gevolg van den oorlog e.a.m.) te verwerken had.

De gewijzigde beteekenis van geld- en bankwezen.

In deze omstandigheden wordt ook de beteekenis van het geld- en bankwezen in het economisch leven een geheel andere. Hoe men ook over de veelheid van conjunctuurtheorieën moge denken, vrij algemeen aanvaard is toch wel de stelling, dat de ups en downs der economische golven in belangrijke mate beïnvloed worden door de stijging en de inkrimping der geldcirculatie, waarmede onderscheidenlijk hausses en depressies gepaard gaan. De kwetsbaarheid van het economisch leven voor een verkeerde geldpolitiek nu is veel grooter geworden, dan vroeger het geval was. En het belang van een rationeele geldvoorziening, waarbij fluctuaties van het prijsniveau, voorzover aan geldoorzaken te wijten, zooveel doenlijk worden vermeden, is dienovereenkomstig gestegen.

Nu is het verkrijgen van een grootere elasticiteit in het geheele prijzen- en kostenstelsel een zeer moeilijke zaak, waarvan de verwezenlijking zeker niet op korten termijn bereikt zal kunnen worden, indien men al mag aannemen, dat zij „überhaupt” bereikbaar is en dat een omkeering van de ontwikkeling der dingen in dit opzicht nog mogelijk moet worden geacht. Men kan en moet er natuurlijk naar streven en veel van hetgeen de Bankpresident in dit opzicht in zijn verslag schrijft ware zeker bijzonder begeerenswaard. Doch zoolang deze wenschen in de richting van meerdere elasticiteit nog niet vervuld zijn, moet men uitermate voorzichtig zijn met het herstel van een wereldstandaard. Het is heel gemakkelijk om, gelijk in de hierboven geciteerde passage op blz. 9 v.v. van het verslag geschiedt, te decreeteeren, dat herstel van vaste wisselkoersen op goudbasis gewenscht is en dat de prijzen en kosten binnen de grenzen der verschillende landen zich dan maar bij de schommelingen in het door den wereldstandaard bepaalde prijspeil moeten aanpassen, in de practijk zal dit op een groote desillusie uitloopen. Want zoolang de veel begeerde elasticiteit er niet is, zal herstel van den gouden standaard, gesteld dat deze gevolgd zou worden door een opleving van het internationale vertrouwen, tot niets anders leiden dan tot een spoedige herhaling van de gebeurtenissen der jaren 1925—1929, t.w. een groote verruiming van het crediet en van de geldcirculatie, gevolgd door een daverende crisis.

De Bankpresident geeft de schuld van veel van onze monetaire misère aan de opzettelijke depreciatie der geldeenheden ten opzichte van het goud, maar hij verliest daarbij, naar onze meening, uit het oog, dat deze depreciatie niet een op zichzelf staand verschijnsel was, doch een reactie op voorafgaande gebeurtenissen: de hevige hausse tot einde 1929, de scherpe prijsval daarna. Het is te wijten aan het ongeregelde en onbeheerschte karakter van de internationale geldpolitiek onder het régime van den gouden standaard, dat dit laatste stelsel zijn eigen ondergang is tegemoet gegaan. Men zal het niet eerder kunnen herstellen — en daarom wordt het dan ook niet hersteld — voordat deugdelijke waarborgen verkregen zullen zijn, dat het stelsel van den gouden standaard niet langer zal beteekenen een op den duur ondragelijke afwisseling van synchrone inflatie en deflatie der geldcirculatie in alle landen, welker geldeenheid op den gemeenschappelijken metallieken standaard berust.

De grondslagen van welvaarts-politiek.

Het is om deze reden, dat wij de grondslagen voor de hier en elders te volgen welvaarts-politiek, zooals wij deze in het verslag van Mr. Trip uiteenzet vinden, verre van deugdelijk kunnen achten. De hoofdfout bestaat hierin, dat de Bankpresident herstel verlangt van een toestand, die als zoodanig geen waarborgen biedt voor economische stabiliteit en voor een rustige en gelijkmatige ontwikkeling van het economisch leven. Toen het kapitalisme zich nog in zijn „Sturm- und Drangperiode” bevond en toen nog alles moest worden opgebouwd, kon wellicht het door hem terugbegeerde systeem van vrijheid van productie, prijsvorming en geldvoorziening aanvaardbaar worden geacht, al had het reeds destijds duidelijk voelbare gebreken.

Thans, nu het mensdom het gevoel heeft, dat er een enorme hoeveelheid productieve krachten tot ontwikkeling is gebracht of met geringe moeite aan het welvaartsstreven kan worden dienstbaar gemaakt, en nu het er op aankomt op een rationeele wijze de vruchten te plukken van wat vroeger is uitgedacht en tot stand gebracht, is in de eerste plaats stabiliteit van het economisch leven vereischt.

En nu zijn wij het tenvolle met den Bankpresident eens, dat men deze stabiliteit nimmer verkrijgen zal door een opeenhooping van budgetaire deficitten en door een voortdurend streven om meer te consummeeren, dan men reeds geproduceerd heeft. Ook rechtstreeksche ordening der productie en kartelleering onder leiding der Overheid is, zooals de President terecht betoogt, weinig kansrijk, wanneer men daarvan iets anders en iets meer verwacht dan alleen de bevordering van bepaalde groepsbelangen. Maar als men dan in de plaats van een dergelijke onjuiste politiek aanbeveelt het herstel van een systeem, dat in het verleden door zijn onbeheerschte werking tot wan-toestanden heeft aanleiding gegeven, dan is dat een raad, die de lessen der historie miskent en die om deze reden dan ook eenvoudig zal worden in den wind geslagen.

* * *

Ziedaar een gang van zaken, die betreurenswaardig moet worden geacht. De tijden zijn hoogst ernstig en in het betoog van den Bankpresident is zeer veel, dat op ieder onbevooroordeeld lezer niet nalaten zal indruk te maken. Maar wanneer dan de conclusie is: „terug naar het oude”, dan is dat een resultaat, hetwelk geen vertrouwen meer kan wekken. Dat oude had gebreken en al was het ook stellig veel begeerlijker dan wat wij thans beleven, men zal het toch niet willen herstellen om de eenvoudige reden, dat een stelsel, dat op zijn eigen gebreken vastloopt, nimmer voor herstel vatbaar is, zolang niet deze gebreken op afdoende wijze worden verholpen.

Het gewicht, dat de uitingen van den President van De Nederlandsche Bank in de schaal der meeningen had kunnen werpen, had zeer groot kunnen zijn, wanneer hij zich slechts toegankelijk had betoond voor de voordeelen van een op rationeele wijze „geordende” geldvoorziening. Nu hij elk streven in deze richting verwerpt, omdat hij er slechts verwarrend experimenteeren in ziet en van een constructieve welvaarts-politiek op basis van een doeltreffend „management” van het geldwezen niet wil weten, zullen zijn beschouwingen niet den weerklink vinden, dien zij bij een andere „Einstellung” tegenover de onderhavige vraagstukken hadden kunnen hebben.

G. M. V. S.

DE GESCHIEDENIS DER ENGELSCH-VERPLICHTE WERKLOOSHEIDS-VERZEKERING.

In het begin van de twintigste eeuw, toen de werkloosheid als algemeen maatschappelijk verschijnsel reeds een fatale werking oefende, waren in de geheele wereld, vier soorten van „verzekering” tot stand gebracht ¹⁾.

1. Er was een zeer beperkte werkloosheidsverzekering, georganiseerd (naar Engelsch model) door vakverenigingen, door eigen werkloosheidskassen.

2. Er waren enkele werkloosheidsverzekeringsfondsen opgericht door groote ondernemingen.

3. Gemeentelijke hulp (uit de openbare kas) werd verleend aan organisaties (vakverenigingen), die afzonderlijke werkloosheidskassen hadden opgericht en die zich hadden aangesloten bij de gemeentelijke werkloosheidsfondsen. Daarbij werden nog verschillende stelsels gevolgd. Bij het zoogenaamde „Gentsche stelsel” werden alleen de georganiseerde arbeiders geholpen, bij andere „stelsels” moesten de arbeidskassen met verzekering tegen de werkloosheid juist óók de ongeorganiseerden toelaten.

De samenwerking tusschen overheid en bedrijfsleven, soms alleen gerepresenteerd door de vakbeweging der arbeiders, is niet meer strikt „on Ghent lines”, wanneer niet een communaal stelsel, maar een nationaal stelsel van verzekering wordt ingevoerd. Het Noorsche stelsel ²⁾ (1906) bedoelt een nationaal stelsel, waarbij ook ongeorganiseerden kunnen worden toegelaten. Het succes is daar niet groot. Het Deensche stelsel ³⁾ (1907) bereikt goede resultaten met afzonderlijke nationale werkloosheids-verzekeringsverenigingen, gesteund door gemeente en staat.

4. Met de groote Engelsche verzekerings-wetgeving 1911 komt de Regeering plotseling met een beperkte verplichte verzekering.

Daar de jongste geschiedenis dezer eerste wettelijke regeling van de verplichte werkloosheidsverzekering in de recente Nederlandsche literatuur niet voorkomt ⁴⁾, wordt hier een historisch overzicht gegeven met het oog op het spoedig verschijnen van het Rapport van den Hoogen Raad van Arbeid over het wetsontwerp-Romme tot het invoeren in Nederland van een verplichte werkloosheidsverzekering. In dit rapport wordt wel telkens naar het Engelsche stelsel verwezen, maar, zooals vanzelf spreekt, ontbreken daar de gegevens om het Engelsche stelsel te leeren kennen.

* * *

Na het artikel en de „aanteekening” in de E.-S.B. van 7 Juni 1939 wordt thans de historie vermeld.

De wettelijke regeling der verplichte verzekering tegen de geldelijke gevolgen van werkloosheid werd voorloopig slechts voor enkele takken van het grootbedrijf ingevoerd (opgenomen in Deel II van de groote verplichte verzekeringswetgeving-1911; National Insurance Act, Mei, 1911). Dit tweede deel was te danken aan een gedachte-sprong van Lloyd George zelf,

¹⁾ Zie Verslag Staatscommissie-Traub 1911. Eerst in 1920 op de Zeelieden-conferentie van Genua werd gedacht aan den vijfdien vorm: de internationale vrijwillige werkloosheidsverzekering voor zeelieden. Het plan is niet verwezenlijkt.

²⁾ Eind-Verslag Staatscommissie-Traub. Bijlagen (1914) Tweede bundel, pag. 659. Noorsche Wet van 12 Juni 1906 over staats- en gemeente-bijdragen aan werkloosheidskassen.

³⁾ Idem, Eind-Verslag Staatscommissie-Traub, Bijlagen (1914) Tweede bundel, pag. 700. Deensche wet op de erkende werkloosheidskassen van 9 April 1907.

⁴⁾ Mr. M. G. Levenbach: Werkloosheidsverzekering in Groot-Brittannië, Opbouw 1925 p. 856; Dr. S. Mok: Socialist. Gids 1924, 1927, 1931, 1932 en 1934; I. G. Keesing: Praeadvies Nat. Ver. tegen de werkloosheid 1931 in Tijdschrift van den Nederlandschen Werkloosheidsraad 1931 en A. Berger: Van Armeenzorg tot Werkloozenzorg, pag. 99.

die immers het ministerie Asquith (13 April 1908 tot 6 Dec. 1916) telkens wist aan te vuren tot het ondernemen van nieuwe „radicale” stappen. Niemand betwistte Lloyd George die eer.

De gedeeltelijke invoering van de verplichte werkloosheidsverzekering in 1911 in Engeland is des te merkwaardiger, omdat zoowel het „Majority Report” als het beroemde „Minority Report” (Webb) van de Royal Commission on the Poor Laws and the Relief of Distress (1909), beide slechts repten van door de overheid met subsidie gesteunde vrijwillige werkloosheidsverzekering. De „break-up” van de armenwetgeving, zooals die werd voorgesteld in dit minderheidsrapport, bracht niet het denkbeeld van een verplichte verzekering⁵⁾. Wel werd in het meerderheidsrapport geadviseerd de verplichte verzekering in studie te nemen.

De „administration” Asquith-Lloyd George organiseerde de vrijwillige en de verplichte verzekering tegen de geldelijke gevolgen van werkloosheid naast elkaar.

Overheidssubsidie uit de nationale schatkist kwam beschikbaar zoowel voor de vrijwillige als voor de verplichte verzekering. De Regeering werkte er dus bewust aan mede den verkregen levensstandaard der arbeiders te beschermen tegen loondruk door aanbod van werklozen.

De eerste periode.

De eerste periode der verplichte verzekering loopt van 1911—1920.

Met het uitbreken van den wereldoorlog zijn ruim 2 miljoen arbeiders in de bouwbedrijven, bij de scheepswerven, in ijzergieterijen enz. verplicht verzekerd tegen werkloosheid. Het aantal omvat ongeveer 1/6 deel der industriele arbeiders.

Twee historische data mogen in deze periode worden vastgelegd. De eerste uitkeering der verplichte werkloosheidsverzekering werd uitbetaald op 15 Januari 1913. Zes maanden van tevoren was, op de wereld, de eerste verplichte premie betaald: 15 Juli 1912.

Deze nationale, door de overheid gesteunde verplichte en vrijwillige werkloosheidsverzekering wordt van den beginne af, zoodra de regeeringssubsidie haar intrede doet, over het geheele terrein dezer verzekering, centraal beheerd, met geordende vrijheid voor de administratie der vakverenigingskassen, die zich met de vrijwillige verzekering belasten.

De Board of Trade is van 1911 tot 1916 het centrum van dezen nationalen tak van sociale zorg, omvattende zoowel de verplichte als de vrijwillige werkloosheidsverzekering.

De geheele administratie wordt vanuit één centraal punt geleid, met groote, toegelaten vrijheid voor de vakverenigingen, die nog de vrijwillige verzekering dragen.

De ingeschakelde rijks-organen (Labour Exchanges, later Employment Exchanges) voeren de administratie voor het geheele land. Het „local government” komt er niet aan te pas. Van 1911 dateert dan ook het „unemployment book” voor den arbeider, die hetzij onder de vrijwillige, hetzij onder de verplichte verzekering valt.

Van 1911 dateert dus ook: de „insurance officer”, het „court of referees”, en de hoogste Umpire, wiens bureau te Londen is gevestigd vlak tegenover het Parlementsgebouw. Dit zijn alle rijksfuncties.

De geheele administratie is dadelijk ingericht op de gedachte, dat de verplichte verzekering regel zou worden. In Aug. 1914 was van het snel groeiend aantal der verzekerden ongeveer de helft verplicht, de

andere helft vrijwillig verzekerd. Over het jaar 1913/1914 noteerde het Engelsche Parlement in de begroeting £ 70.000 voor de geheele overheids-subsidie aan de verplichte en aan de vrijwillige verzekering tezamen.

De vrijwillige verzekering werd gefinancierd door de arbeiders, met regeeringssubsidie; de verplichte verzekering werd gefinancierd door werknemers en werkgevers tezamen, met regeeringssubsidie.

In den wereldoorlog 1914—1918 werd de omvang der verplichte werkloosheidsverzekering uitgebreid, doordat verschillende groepen van arbeiders, welke voor de oorlogsindustrieën werkten, onder de wettelijke verplichting werden gebracht. Het nieuwe „Ministry of Labour” (1916) nam de verantwoordelijkheid over.

In het jaar 1918 was de pot van het Unemployment Fund goed voorzien (£ 15 miljoen in kas; 4 miljoen verzekerden) en de tijd scheen gunstig. Voorloopig betaalde de regeering de nieuwe „out of work donations” aan de oorlogswerklozen rechtstreeks uit de middelen van de Treasury, zoodat het fonds niets had te lijden.

De tweede periode.

De tweede periode loopt van 1920—1931.

De nieuwe coalitie-regeering, onder leiding van Lloyd George (6 Dec. 1916—23 Oct. 1922), had natuurlijk getracht de oorlogswerklozen afzonderlijk te helpen en met hen verder alle valide, onvrijwillig-werkloze, maar niet-verzekerde arbeiders buiten de „Poor Law” administration te houden. Dit werd echter voor de schatkist te duur. Een nieuwe wet van 8 Nov. 1920 breidde nu de verplichte verzekering uit tot alle industriele arbeiders (12 miljoen), zoodat thans de Staat werd ontlast door middel van de verplichte premiebetaling, gelegd op werknemers en werkgevers. De Staat verleende slechts subsidie.

Maar thans wordt ook voor het eerst de financieele positie van het Nationale Werkloosheidsfonds bedreigd. In de registers konden, onder gemakkelijke overgangsbepalingen, alle door de rijksadministratie toegelaten werkloze arbeiders worden ingeschreven. Uitkeering kon geschieden, zonder dat voldoende premie was betaald.

De „Treasury” schoof de werklozen af naar het Fonds. Nu opent (1921—1924) de nieuwe, voor de overheidsfinanciën, financieel-fatale phase: „doles as a right”. Werklozen, voor wie geen voldoende premie is betaald, hebben toch recht op uitkeering. Eerst in 1924 werd de werkloze althans verplicht aan te toonen, dat hij arbeid zocht (genuilly, seeking work). In 1930 werd door de Labour-regeering deze bepaling weer verzwaakt.

De uitkeering geschiedde zonder dat een onderzoek mogelijk was naar de vraag, of de werkloze de hulp noodig had. De administratie moest, na 1930, bewijzen, dat de hulp niet noodig was.

De pot van het fonds liep ledig; de uitkeeringen werden betaald uit de premies, maar ook uit de schulden.

Nog in 1931 werd de positie der „claimants” verbeterd. De geweldige werkloosheid, welke in 1931 haar top bereikte, laat met het einde der Labour-administration (25 Aug. 1931) in het fonds een schuld van £ 100 miljoen na, die afzonderlijk van de Nationale Schuld wordt geadministreerd.

Deed de Regeering dan niets? Zeker wel, maar de arbeiders-regeering was van de regeering der arbeidersvakbonden vervreemd. De geschiedenis van Ramsay MacDonald's leven wordt hier tot tragiek.

Na het verschijnen van het rapport van de „May-Commission” zal de regeering bezuinigingen voorstellen.

Het Trades Union Congress weigert, wegens de voorgestelde invoering van de „means-test”, waardoor

⁵⁾ In Nederland pleitte een afzonderlijk advies van H. G. M. Hermans en L. J. J. M. Poell gevoegd bij het Verslag der Staatscommissie Treub het eerst voor het stelsel der verplichte verzekering... het stelsel der toekomst, ook in 1940. (Deel IX, Eind-Verslag, pag. 874).

de economische noodzakelijkheid van elke verdere uitkeering aan een werklooze moest blijken, nadat diens „recht” op uitkeering was uitgeput. Dit onderzoek zou worden ingesteld door de Public Assistance Authorities, die het werk der verzekerings-administratie aanvulden.

Ondanks het verzet van het T.U.C. willen Ramsay MacDonald en Philip Snowden het bezuinigingsplan doorzetten, maar het Labour-Cabinet valt op dit punt uiteen (eind Augustus 1931).

De derde periode.

De nationale regeering brengt (derde periode der verplichte verzekering) de „Economy Act” (1931) tot stand. In de geheele wetgeving ten aanzien van het probleem der verzorging van werkloozen komt verandering. De openbare werken, ondernomen om in het bijzonder aan werklozen werk te verschaffen (topjaar 1931 met 59.000 werklozen in werkverschaffing), worden omgezet in openbare werken, waartoe alle arbeiders worden toegelaten. Op de uitkeeringen wordt bezuinigd. Van de 2.800.000 werklozen aan wie een uitkeering werd verstrekt, gaat de helft, wier rechten zijn uitgeput, over naar de administratie van de Public Assistance Authorities. Er kwam dus een onderscheiding tusschen insurance benefit (een recht) en een aanvullende nationaal georganiseerde steun „on a needs basis” voor hen, die vroeger verplicht verzekerd waren geweest⁶⁾.

In 1934 komt, onder steeds verbeterende economische omstandigheden, een nieuwe wetgeving als codificatie tot stand. Twee groote nationale administraties der werkloozenzorg werken naast elkaar, onder de verantwoordelijkheid van het Ministry of Labour. Nu wordt definitief en volledig onderscheid gemaakt tusschen

1. De verplichte verzekering, waaromtrent advies en leiding wordt aanvaard van de Unemployment Insurance Statutory Committee (pres. W. Beveridge) en

2. De hulp voor de „off-insurance” werklozen, waarvoor de Unemployment Assistance Board (U.A.B. president Lord Rushcliff) de verantwoordelijkheid draagt. Plaatselijke adviescommissies werken hier samen met de ambtenaren der rijks-arbeidsbeurzen⁷⁾.

Hiermede is de tegenwoordige regeling bereikt. Het bijzondere van het Engelsche stelsel is zijn centrale rijks-administratie; zijn betaling van de premie voor $\frac{1}{3}$ door de werknemers, $\frac{1}{3}$ door de werkgevers en $\frac{1}{3}$ door den Staat; zijn regeling van de minimum-uitkeering voor alle verzekerde werklozen; zijn strenge scheiding tusschen:

1. verzekerde werklozen,
2. de gesteunde, oud-verzekerde werklozen, en
3. degenen, die door de armenzorg worden geholpen, omdat zij nooit onder de eerste categorie vielen en dus ook niet onder de tweede categorie konden vallen.

En tenslotte de mogelijkheid van samenwerking tusschen deze rijksadministratie met de vakbonden, die op eigen kosten, op eigen premie-betaling, extra-uitkeeringen willen geven aan de aangesloten leden.

Is dit stelsel niet te verkiezen boven het stelsel, voorgedragen in het ontwerp-Romme?

C. W. DE VRIES.

⁶⁾ 21 September 1931 Engeland verlaat den gouden standaard. Op 28 September 1931 bereikte het werklozen-cijfer den top van 2.824.800 werklozen.

⁷⁾ Ronald C. Davison: British Unemployment Policy since 1930; Longmans Green & Co. (1938). Percy Cohen: Unemployment insurance and assistance in Britain; George G. Harrap and Co. (1938). Zie ook de jaarlijksche rapporten van de U.I.S. Committee en van de U.A. Board.

DE BETEKENIS VAN HET BOERENLEENBANKWEZEN IN NEDERLAND.

Het boerenleenbankwezen in Nederland heeft in de reeds meer dan 40 jaren van zijn bestaan een ontwikkeling te zien gegeven, welke meer waardeering vraagt dan tot dusverre over het algemeen heeft plaats gevonden. Weliswaar heeft het dit bankwezen in den loop der jaren niet aan belangstelling ontbroken, maar, voorzoover buitenstaanders hun inzichten gaven, zijn deze niet altijd gunstig geweest. Het lijkt ons goed ter gelegenheid van de herdenking van het veertigjarig bestaan van de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank te Eindhoven, welke de vorige week heeft plaats gevonden¹⁾, hierop even in te gaan.

Beoordeeling van het boerenleenbankwezen door deskundigen op bankgebied.

In het jaarverslag 1925/1926 (blz. 24/25) heeft de toenmalige president van De Nederlandsche Bank verschillende bedenkingen tegen het coöperatieve boerenleenbankwezen geuit. Deze bedenkingen betroffen in de eerste plaats den geringen waarborg, dien de crediteuren hebben tengevolge van de geringe eigen middelen van de boerenleenbanken en de groote onzekerheid over de doeltreffendheid van het obligo van de coöperanten in financieel moeilijke tijden. Verder achtte wijlen Mr. Vissering de geringe marge tusschen debet- en creditrente onvoldoende om behoorlijke reserves te vormen voor de risico's, die aan ieder bankwezen inhaerent zijn. Een derde bezwaar zijnerzijds was, „de coöperanten zijn geneigd om de zaak te beschouwen als een onderonsje en oefenen daarom een drang uit naar te goedkope verstrekking van crediten. De passages uit het genoemde jaarverslag, die hierop betrekking hebben, eindigen met de woorden: „Het zou gewenscht zijn, dat bankinstellingen op coöperatieven grondslag zich van deze zwakke punten in hun bedrijf eens ernstig rekenschap gaven.”

Een tweede uitlating over het boerenleenbankwezen kwam eenige jaren later van de zijde van een van de meest bekende Nederlandsche bankiers, wijlen Mr. A. J. van Hengel. Op den twintigsten accountantsdag van het Nederlandsch Instituut van Accountants in 1929 gaf de toenmalige directeur van een van de grootste Nederlandsche banken de volgende voorspelling over het boerenleenbankwezen:

„De landbouwbanken zijn, tengevolge van den trekkelijk gunstigen gang van zaken in het bedrijf der groepsgenooten, bewaard gebleven voor groote verliezen. De fout, dat zij te hooge rente vergoeden en/of te lage belasten en dat zij te eenzijdig georiënteerd zijn, bleef zoo vooralsnog verborgen. Zou de landbouw een lange periode van depressie doormaken, dan komt ook daar de ontgoocheling, tenzij tegen dien tijd de boerenleenbanken slechts dien naam behouden hebben, maar gedreven worden als een gewone algemeene bank.”

Men ziet, dat ook deze bankier zich 10 jaar geleden weinig hoopvol over de vooruitzichten van dit bankwezen heeft uitgelaten.

Het boerenleenbankwezen in de depressie.

De ontwikkeling van het boerenleenbankwezen in Nederland is na de weinige waardeering, die het van de zijde van deskundigen op bankgebied ondervonden heeft, des te merkwaardiger, vooral indien men bedenkt, dat intusschen een depressie in Nederland heeft plaats gevonden, die òn door haar hevigheid òn door den langen duur waarschijnlijk tot de grootste behoort, welke ons land ooit heeft gekend. Desondanks heeft het boerenleenbankwezen zich kunnen handhaven.

¹⁾ De eerste boerenleenbank dateert van 1897. De Coöperatieve Centrale Raiffeisenbank te Utrecht werd 12 Juni 1898 opgericht en bestaat dus juist 41 jaar. De Coöperatieve Centrale Boerenleenbank te Eindhoven werd aan het eind van hetzelfde jaar opgericht.

Weliswaar zijn er ook hier verliezen geleden, maar het is de vraag, of deze verliezen naar verhouding grooter zijn dan de verliezen van het algemeene bankwezen in de afgeloopen depressie.

Terwijl het voldoende bekend is, dat het stelsel van de credietverleening op korten termijn de Nederlandsche handelsbanken behoed heeft voor een ineenstorting, zooals in de groote depressie in het bankwezen in verschillende andere landen is voorgekomen²⁾, is het minder bekend, aan welke oorzaken het is toe te schrijven, dat het boerenleenbankwezen zich eveneens in deze depressie heeft kunnen staande houden. Dit is daarom des te merkwaardiger, omdat dit bankwezen slechts over geringe eigen middelen beschikt en op vrij groote schaal eveneens credieten op langen termijn verleent.

Dat het boerenleenbankwezen zich, ondanks de geweldige deflatie in Nederland heeft kunnen handhaven, is wel een voldoende bewijs voor de kracht en het bestaansrecht van dit bankwezen. Keynes heeft in een van zijn geschriften³⁾ eens de uitspraak gedaan: „there is a kind of deflation no bank can stand”; het Nederlandsche bankwezen echter heeft dan toch in al zijn geledingen het bewijs geleverd, dat het een zeer groote deflatie weerstand kan bieden. Er zij hier echter onmiddellijk aan toegevoegd, dat het boerenleenbankwezen zeer grooten steun heeft ondervonden van de landbouwcrisiswetgeving. Het heeft echter tot 1933 geduurd, voordat op alle gebieden van den landbouw steun werd verleend. Het boerenleenbankwezen in Nederland is dan ook enkele jaren blootgesteld geweest aan de zeer ongunstige gevolgen van de catastrophale prijsdaling in den Landbouw.

Een onvoorzichtig geleid bankwezen zou zonder twijfel in een dergelijke periode groote verliezen hebben geleden en met ineenstorting zijn bedreigd. De geschiedenis van het boerenleenbankwezen in België is daarvoor uiterst leerzaam⁴⁾. Afgezien echter van het in het algemeen voorzichtige beleid, ligt de kracht van het boerenleenbankwezen hier te lande ook in de gedifferentieerde structuur van den Nederlandschen landbouw. Immers, toen in de jaren 1929 en 1930 de toestand in den akkerbouw reeds zeer ongunstig was, waren de prijzen van de zuivelproducten nog alleszins bevredigend.

In dit opzicht is de Nederlandsche Landbouw niet te vergelijken met dien van verschillende andere landen. Bij een vergelijking en beoordeeling van het stelsel van de boerenleenbanken wordt dit verschil onvoldoende in het oog gehouden. Dit is ook ons bezwaar tegen het rapport van den Volkenbond over

²⁾ Wij doelen hier op de moeilijkheden in het bankwezen in het vroegere Oostenrijk, Duitschland, Vereenigde Staten, België en op de moeilijkheden van enkele banken in Frankrijk en Zwitserland, om ons tot de belangrijkste industrielanden te beperken.

³⁾ In zijn Essays in Persuasion, blz. 177.

⁴⁾ Vgl. onze publicatie „Economische politiek in België in de depressie”, blz. 42/45.

het agrarische landbouwcrediet⁵⁾, waarin dit punt in het geheel niet ter sprake wordt gebracht.

De vraag kan inderdaad gesteld worden, of het boerenleenbankwezen zich had kunnen handhaven, indien maatregelen tot prijscorrectie in den Landbouw niet hadden plaats gevonden. Hoewel het moeilijk is zich in te denken, in welken toestand de Landbouw in dat geval zou zijn gekomen, meenen wij, dat dit bankwezen waarschijnlijk ineengestort zou zijn, indien de prijzen op het lage peil van de wereldmarkt waren gebleven, indien niet een monetaire correctie had plaats gevonden en indien in het overige deel van het economisch leven niet een voldoende aanpassing was tot stand gekomen.

Voor zoover ons bekend, is in de landbouwcrisiswetgeving nooit op de credietzijde van het landbouwvraagstuk de aandacht gevestigd. Toch meenen wij, dat een steun aan den Landbouw ook was te verdedigen als indirecte steun aan het landbouwcredietwezen. Dit bankwezen heeft in de ruim 40 jaren van zijn bestaan een zoo vooraanstaande plaats in het economisch leven van ons land ingenomen, dat het uit economisch, financieel en sociaal oogpunt onjuist zou zijn geweest om dit bankwezen aan ineenstorting prijs te geven⁶⁾. Erkend moet dan echter worden, dat de indirecte steun aan dit bankwezen verleend in relatieven zin van veel grooteren omvang is geweest dan de steun, welken het Nederlandsche en het Indische bankwezen door staatsinterventie op economisch gebied in den ruimsten zin des woords (contingenteeringen, restrictie-overeenkomsten, monetaire politiek, enz.) hebben ondervonden.

De vooraanstaande plaats van de boerenleenbanken in het nationale credietapparaat.

Vergelijkt men de jaren 1913 en 1938, dan blijkt, dat op het oogenblik het boerenleenbankwezen een veel belangrijker positie inneemt t.o.v. het algemeene bankwezen dan 25 jaar geleden. Dit is voor een deel ook een gevolg van den grooten terugslag, welken de handelsbanken sedert 1929 hebben ondergaan en van haar groote liquiditeit in de laatste jaren. (Zie onderstaande tabel).

De boerenleenbanken nemen, wat de verleening van *bedrijfscredieten* betreft, volgens onze berekening thans een even belangrijke plaats in als de 4 Nederlandsche handelsbanken tezamen. Het is moeilijk om dit feit precies vast te stellen. Wij hebben aangenomen, dat van den post „prolongatiën en voorschotten op onderpand van effecten” de helft als bedrijfscredieten te beschouwen is. Verder komen bijv. onder den post „debiteuren” van de Nederlandsche banken ook credieten aan gemeenten voor, terwijl deze credieten bij de boerenleenbanken afzonderlijk zijn opgenomen.

Het zou evenwel van belang zijn om de oorzaken

⁵⁾ „Report on systems of agricultural credit and insurance”, (League of Nations, Genève 1938) door Louis Tardy.

⁶⁾ Zie ook het artikel „De boerenleenbanken in Nederland in de depressie” in het Economisch-Statistisch Maandbericht van April 1939.

Bedrijfscredieten van de Nederlandsche Handelsbanken en de Boerenleenbanken.

	Handelsswissels, debiteuren en voorschotten				Deposito's, crediteuren en spaargelden			
	1913		1938		1913		1938	
	× f 1000,—	%	× f 1000,—	%	× f 1000,—	%	× f 1000,—	%
4 Nederlandsche Banken ¹⁾	243.565 ²⁾	84,5	322.333 ²⁾	49,7	187.485	77,8	683.637	57,4
Boerenleenbanken (centrales en locale banken).....	44.735	15,5	326.104 ³⁾	50,3	53.527	22,2	506.944 ³⁾	42,6
Totaal.....	288.300	100	648.437	100	241.012	100	1.190.581	100

¹⁾ Amsterdamsche Bank, Incassobank, Rotterdamsche Bankvereniging en de Twentsche Bank.

²⁾ Bij gebrek aan voldoende gegevens is aangenomen, dat van de „prolongatiën en voorschotten” op onderpand van effecten” de helft als bedrijfscrediet te beschouwen is, de andere helft als effectencredieten, die buiten bovenstaand overzicht gehouden zijn.

³⁾ Aangenomen is, dat de bedragen voor de locale banken, aangesloten bij de Centrale te Utrecht, gelijk waren aan die over 1937.

van deze ongelijke ontwikkeling nader te onderzoeken. Voor een deel liggen zij in de geheel verschillende aard en organisatie van de beide bankstelsels.

Insiders over het boerenleenbankwezen.

In dit verband verdient de nieuwste publicatie over het boerenleenbankwezen de aandacht⁷⁾. In dit denkboek wordt zoowel de sociaal-ethische als de financieel-economische zijde van het landbouwcrediet behandeld. Zonder een goed inzicht in den onverbrekelijken samenhang van deze twee kanten van de boerenleenbanken, kan men de beteekenis van dit credietwezen niet begrijpen. Het mengsel van commercieele en sociaal-ethische beoordeeling van bedrijfscredieten doet op het eerste gezicht vreemd aan. Wie echter kennis neemt van de organisatie en de financieele structuur van dit credietstelsel, zooals het door Dr. Huysmans wordt beschreven, begrijpt de kracht van dit gemengde bankstelsel, dat den Landbouw van stabiel, goedkoop en doelmatig bedrijfscrediet voorziet.

Het zou ons te ver voeren om uit deze interessante publicatie veel aan te halen. Daarom volstaan wij met een paar opmerkingen. Sprekende over het vaste lastenvraagstuk in den Landbouw, wijst Dr. Huysmans erop, dat de ervaring leert, „dat veelal in de streken, waar het georganiseerde landbouwcrediet het sterkst is doorgedrongen, de schuldverhoudingen het gezondst zijn. In die streken, waar de andere geldgevers (particulieren en instellingen) wat meer vertegenwoordigd zijn, wordt als regel ook het schuldenprobleem sterker gevoeld. Dit laatste wil niet per se zeggen, dat deze hooge schuldbelasting door de commercieele geldschietters in de hand is gewerkt; het feit is evenwel frappant.”

Een ander feit, dat de aandacht verdient, is de geringe marge tusschen spaarrente en leenrente (1 à 1½ pCt.). Op het oogenblik berekenen de locale banken in den regel slechts een voorschotrente van 3¼ à 4 pCt. en slechts een debetrente in loopende rekening van 4 à 4¼ pCt. Deze lage rente is een van de belangrijkste elementen van het georganiseerde agrarische credietwezen in ons land. Zonder de boerenleenbanken zou een dergelijke lage rente voor landbouwcredieten niet bestaanbaar zijn. Ondanks deze lage rente zijn de verliezen over het algemeen zeer beperkt gebleven, dank zij ook het intensieve toezicht van de Centrale op de locale banken. Tezamen met de reservovorming, de beheersvoorschriften en de aansprakelijkheidsregeling, vormt dit de sterke basis van het boerenleenbankwezen, dat zich, vooral in de laatste 25 jaar van zijn bestaan, zoo krachtig heeft ontwikkeld.

Slotopmerking.

Het boerenleenbankwezen heeft een geheel andere instelling, structuur en organisatie dan het grootbankwezen in Nederland. Indien men niet met deze verschillen rekening houdt, begrijpt men niet de kracht van het boerenleenbankwezen. Immers, de financieele structuur van de handelsbanken in Nederland is veel sterker dan die van de boerenleenbanken en desondanks gaan zij in haar credietverleening verder dan de handelsbanken! Inderdaad is daardoor haar positie kwetsbaarder dan die van de handelsbanken. De boerenleenbanken hebben echter tot dusverre de risico's, die vooral bij dit credietbedrijf groot zijn, zooveel mogelijk kunnen beperken. Zij vervullen op agrarisch gebied een taak, welke bij de huidige organisatie van de handelsbanken niet door deze instellingen kan worden overgenomen. Het boerenleenbankwezen mag op grond van haar ontwikkeling en van haar positie daarom aanspraak maken op meer waardeering dan het tot dusver heeft ondervonden.

v. d. V.

⁷⁾ „Veertig Jaren Landbouwcrediet onder leiding der Coöperatieve Centrale Boerenleenbank te Eindhoven 1898—1938” door Mr. H. van Haastert en Dr. J. W. M. Huysmans. (Drukkerij H. van der Marck en Zonen, Roermond).

AANTEEKENINGEN.

De uitgaven aan luxe artikelen in Engeland.

Door den huidige buitenlandschen politieken toestand moet Engeland zuinig omgaan met zijn geldmiddelen; in verband met dit probleem, treedt daar vergrootte belangstelling voor de uitgaven aan luxe goederen aan den dag¹⁾.

Het vraagstuk is niet geheel scherp te stellen, omdat een nauwkeurige definitie van luxe niet te geven is. Het tegenwoordige beeld daarvan is, bij vroeger vergeleken, veel ingewikkelder geworden.

Moet men nu, gezien den algemeenen materieelen vooruitgang, het rooken, het bioscoopbezoek e.d. tot luxe rekenen? Eerst de uiterste noodzaak zou den gemiddelden man dwingen het rooken op te geven, of de vrouw haar middelen voor verzorging van het uiterlijk. Daarom is het het beste als luxe aan te duiden: die goederen, waarnaar de vraag sterk zal afnemen, ingeval zich een prijsstijging voordoet.

Men vraagt zich nu af, of het geld aan luxe besteed, niet beter in andere kanalen kan worden geleid, de huidige toestand eischt, dat een maximum zekerheid gewaarborgd wordt, waartoe het opbouwen van een nationaal verdedigingsstelsel, ook op financieel gebied, noodzakelijk is. Het is derhalve van belang, dat het verbruik van weelde-artikelen vermindert.

Daartoe staan twee wegen open:

- 1e. Vermindering van den invoer van luxe goederen.
- 2e. Beperking van de productie van luxe-artikelen binnenslands.

Door de bovenbedoelde vermindering van den invoer komt uiteraard geld beschikbaar, dat mogelijk voor andere doeleinden, bijvoorbeeld uitbreiding en rationalisatie van de bewapeningsindustrie, kan worden benut.

Van deze beide mogelijkheden zullen wij als eerste de beperking van den invoer beschouwen.

De doeltreffendste methode om dit te verwezenlijken zou zijn een algemeene, sterk progressieve belastingverhoging, teneinde op deze manier de marge beschikbaar voor luxe te verminderen.

Verder zou in aanmerking kunnen komen een beperking van den invoer van luxe goederen, mede ter versterking van een onevenwichtige handelsbalans, hetzij door middel van contingentieering, hetzij door een zeer hoog invoerrecht.

Practisch zou deze laatste methode, als men het vraagstuk nationaal beziet, de minste moeilijkheden opleveren, zoowel t.a.v. de contingentieering als van het invoerrecht.

De invoerbeperking brengt evenwel een groot bezwaar met zich mee, en wel de vermindering van den uitvoer; een bezwaar, dat zich vrijwel altijd voor zal doen, terwijl het juist in dezen tijd van zeer groot belang is den uitvoer te vergrooten, althans op peil te houden.

Niettegenstaande de remmende factoren moeten de uitgaven aan luxe-artikelen verminderd worden, aangezien deze een te groot deel van de Engelsche nationale krachten absorbeeren.

Hoe staat het anderzijds met de binnenlandsche voortbrenging van weelde-artikelen?

Met uitzondering van tabak, waarvan de invoer in 1938 in Engeland £ 23.344.000 bedroeg, is de invoer van luxe-goederen klein, n.l. £ 17.000.000.

De meeste luxe-uitgaven worden naar alle waarschijnlijkheid besteed aan diensten, of aan goederen, die in Engeland zelf geproduceerd worden.

In het bekende werk van Colin Clark²⁾ wordt een

¹⁾ Zoals blijkt uit een artikel onder bovenstaanden titel in de „Westminster Bank Review” van April 1939, waaraan het volgende is ontleend.

²⁾ „National income and outlay”.

overzicht gegeven van de totale nationale uitgaven in 1932. Van het bedrag ad £4.415 miljoen werd £3.493 miljoen besteed aan consumptie in engeren zin, hetzij al of niet aan luxe, nl.:

	mill. £	mill. £	mill. £
Voedingsmiddelen en kruidenierswaren	1.084		
Huur, belasting en hyp. rente	363		
Kleding en stoffen	379		
Kolen, gas, electr. en water	150		
Wasch	25		
		2.001	
Meubelen en ijzerwaren	155		
Schrijfbehoeften, medicijnen, galanterieën	168		
Kerk.org., clubs, enz.	73		
Hotels en Restaurants	78		
Posterijen	35		
Couranten	30		
		539	
Dranken	232		
Tabak	136		
Amusement	57		
Weddenschappen	40		
Reizen, reis- en sportartikelen	189		
Bedienden	150		
Auto's en rijwielen	96		
Privé opvoeding	25		
		925	
Diversen		28	
Totaal			3.493

Volgens deze tabel omvatten de noodzakelijke uitgaven aan alle soorten goederen ongeveer 60 pCt. van de totale uitgaven. De posten van de derde groep, dus die met een uitgesproken luxe-karakter, vertegenwoordigen 27 pCt. van de totale besteding. Het is bovendien een feit, dat vele voorwerpen uit de eerste en tweede groep beter zijn dan strikt noodzakelijk is.

Daarom mag men men met een groote mate van zekerheid aannemen, dat ongeveer 40 pCt. van de nationale uitgaven niet tot de strikt noodige behoort.

Het jaar 1932 was het jaar der diepste depressie. Nadien is een verbetering ingetreden, met het gevolg, dat de uitgaven aan luxe vergroot zijn, zooals blijkt uit de relatief grootere toeneming der werkgelegenheid in de luxe-industrieën. Tusschen Juni 1932 en Juni 1938 steeg het totale aantal verzekerde arbeiders in alle geregistreerde industrieën en dienstbetrekkingen naar schatting met 21 pCt. In de amusementsbedrijven evenwel was de stijging 61 pCt. en in de bedrijven, welke betrekking hebben op speelgoederen en sportartikelen, was de vermeerdering 39 pCt.

Een verhooging van de belasting op luxe-goederen, die uiteraard de vraag verandert, zal een verschuiving in de productie teweegbrengen, daar het geld, dat nu niet meer aan luxe besteed wordt, voor andere doeleinden gebruikt zal worden. Het gevolg zal zijn een her-oriëntatie van het industriele leven, hetwelk gepaard zal gaan met een overgangsverkloosheid en ontscholing der werkloze arbeiders.

Het is het werk van de economisch onderlegden om hier op te treden, en op de gevaren te wijzen, die door zulk een handeling ontstaan; eveneens zullen deze een keuze moeten doen t.a.v. die luxe-goederen, welke speciaal voor een productiebeperking in aanmerking komen. Dus komt het er op aan, het aanbod van luxe goederen te beperken, waarbij gelet moet worden op de bestaande vraag, daar het economisch niet te verantwoorden zou zijn, het aanbod van veel gevraagde goederen te beperken. Hierbij laten wij het ethische en moreele gezichtspunt nog buiten beschouwing.

In dit verband dient opgemerkt te worden, dat bepaalde vormen van luxe op een gegeven moment het meest veroordeeld worden, juist door hun pronkerig karakter; zoodat dus het ethische gezichtspunt in dezen de sterkste invloed blijkt te hebben.

INGEZONDEN STUKKEN.

DE FINANCIËLE EN ECONOMISCHE TOESTAND IN BELGIË.

Het bestuur van het Belgische Vakverbond maakt naar aanleiding van het artikel van Prof. Dr. G. Eyskens van 8 Maart jl. de volgende opmerkingen:

„Wat het Albert-kanaal betreft, dit werk heeft niets te maken met de Dienst voor Economisch Herstel, maar wel en alleen met het Ministerie van Openbare Werken. Nog meer, de oorspronkelijke raming van de kosten dateert van het jaar 1927, toen een bijzonder fonds voor de uitvoering van grote openbare werken in het kader van het Ministerie van Openbare Werken werd opgericht. Het is dan ook niet te verwonderen, dat een groot verschil bestaat tussen werkelijkheid en raming van 12 jaar geleden.

Ook de Noord-Zuid-spoorwegverbinding werd niet ondernomen door de Dienst van Economisch Herstel, maar wel door het Ministerie van Transport. De schatting der kosten op 400 miljoen dateert van het einde van 1934, dus van vóór de Regering-Van Zee-land. Nog meer, deze schatting werd niet door het Ministerie gedaan, maar wel door diegenen, die het wetsvoorstel betreffende de Noord-Zuid-verbinding aan het parlement hadden voorgesteld, in de eerste plaats door den katholieken senator van Brussel, den heer Wauquez. Daarenboven is het niet waar, dat de totale kosten ten minste 1 milliard zullen bedragen. Door het Ministerie van Transport werd ons verzekerd, dat deze kosten 850 miljoen zullen bedragen. Van deze som moet dan nog afgetrokken worden de opbrengst van de verkoop van de onteigende terreinen en gebouwen. Volgens een matige schatting bedraagt de waarde van deze laatste ongeveer 200 miljoen.

De graving van het kanaal van Nimy naar Antoing in Henegouwen wordt inderdaad ondernomen in het kader van de Dienst voor Economisch Herstel. De totaal geëngageerde sommen bedroegen op 30 September 1938 40½ miljoen. Tot dit werk werd besloten na een bezoek van den Koning in de Borinage. Het kanaal is slechts een onderdeel van een plan van werken en economische heraanpassing tot verbetering van de toestand in de Borinage. Het kanaal zal namelijk ook dienen, om het water af te voeren van de rivier de Haine. Wat nu de raming van 500 miljoen betreft, deze slaat niet alleen op het kanaal van Nimy naar Antoing, maar op een zeker aantal werken tot verbetering van het gehele net van waterwegen van de provincie Henegouwen. Prof. Eyskens' bewering, alsof het kanaal Nimy-Antoing 500 miljoen zou kosten, is dus totaal ongegrond.

Wat het werk van het Nat. Historisch Museum van Brussel betreft, ook dit wordt in het kader van de Dienst voor Economisch Herstel ondernomen. De totaal geëngageerde uitgaven bedroegen op 30 September 1938 46¼ miljoen. Voor 1939 had minister Balthasar besloten, dat in de loop van het jaar slechts 10 miljoen voor dit museum mochten worden uitgegeven. Zeker bedroeg de raming der kosten der modernisering eerst 60 miljoen, om daarna te stijgen tot 200 miljoen. Maar dat komt, doordat immer grootser plannen werden opgevat en niet, omdat men zich vergist had in de oorspronkelijke raming. Deze grootse plannen zullen echter voorlopig wel onuitgevoerd blijven, ten gevolge van de moeilijke economische en financiële toestand.”

N a s c h r i f t. Wij hebben in onze bijdrage in E.-S.B. van 8 Maart l.l. niet geschreven, dat alle besproken openbare werken ondernomen werden op initiatief van den Dienst voor Economisch Herstel. Het is algemeen bekend, dat de constructie van het Albert-kanaal werd beslist en aangevat, dat ook het wetsvoorstel betreffende de Noord-Zuid-spoorwegverbinding te Brussel dateert, vóór de oprichting van den Dienst voor Economisch Herstel in 1935.

Wij meenden, dat het volstrekt overbodig was aan te duiden, naar aanleiding van de enkele regels, die

wij in voornoemde bijdrage wijdden aan de uitgaven voor Overheidswerken, of het eerste initiatief gekomen was van een of ander ministerieel departement, van den Dienst voor Economisch Herstel of van het Parlement. Wij hebben deze uitgaven, in verband met de financiering van de buitengewone begrooting genomen als één geheel en betreurd, dat zij geschieden volgens een rythme, volkomen strijdig met een gezonde conjunctuurpolitiek. Ook de Regeering heeft in de jaren 1935—1938 herhaalde malen al deze uitgaven voorgesteld als zijnde een geheel van middelen aangewend, onder de leiding van het „Ministerie van Openbare Werken en Werkverschaffing” en van den Dienst voor Economisch Herstel, met het oog op de verbetering der arbeidsmarkt en het stimuleeren van het economisch leven.

Anderszins kunnen wij alleen ons standpunt bevestigen, waar wij zeiden, dat het onmogelijk gebleken is de buitengewone begrooting te reduceeren op het peil, waarop Minister Max-Léo Gérard haar meende terug te brengen en dat, inderdaad, allerlei „verbindingen of misrekeningen bestonden met betrekking tot reeds ondernomen werken”. Prof. Mr. A. E. Janssen, Minister van Financiën in de regeering Spaak, heeft dit uitvoerig toegelicht in een ophefmakende rede in den Senaat op 27 December 1938. Hij verklaarde, dat de toestanden, welke hij gevonden had, het een Minister van Financiën onmogelijk maakten, zijn beheer uit te oefenen. Ook de cijfers, welke wij citeerden, werden bij die gelegenheid medegedeeld.

Minister Janssen heeft 1 milliard Franc vermeld voor de Noord-Zuid-verbinding. Als wij de eindrekening zullen kennen, zal worden uitgemaakt, wie gelijk heeft. Er wordt thans reeds gewag gemaakt van bijkomende werken in de tunnels om de burgerlijke bevolking te beschermen tegen luchtaanvallen.

De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum is typisch voor „de atmosfeer van gemakkelijke uitgaven gecreëerd door den Dienst van Economisch Herstel”. De „grootse plannen” zullen inderdaad, voorloopig wel onuitgevoerd blijven, hetgeen niet betel, dat men met de uitvoering zoover op weg is, dat wellicht gedurende jaren, een onafgewerkt gebouwencomplex het centrum van Brussel zal ontsieren.

Wat het kanaal van Nimy-Antoing betreft, hebben wij geschreven, dat „door een reeks bijkomende uitgaven” de rekening 500 miljoen Franc zal bedragen. Wij ignoreeren niet, dat men, in verband met deze kanaalwerken ook verbeteringen wil brengen aan het waternet van Henegouwen. Doch het gaat hier, inderdaad, om een waterweg van secundaire beteekenis.

Wij zijn van oordeel, dat in deze streek, waar een structuurcrisis bestaat in de industrie, waar men bedreigd wordt met de sluiting van uitgeputte of niet renderende mijnen en een gedeelte der arbeidersbevolking bestendig werkloos gaat worden, een groote krachtsinspanning moet worden gedaan voor de adaptatie van oude en de creatie van nieuwe industrieën. Van vele zijden is er op gewezen, dat, om op dit gebied tot resultaten te komen, de reorganisatie van het vakonderwijs, een ruime subsidieering van laboratoria en van speciale instituten voor wetenschappe-

lijk onderzoek en industrieele heraanpassing, zooals bijv. het Instituut voor de Keramiekindustrie, op de eerste plaats komen. De structureele crisis in de Borinage-streek en in andere deelen van Henegouwen kan voorzeker niet door transportmoeilijkheden verklaard worden. Wij hopen, dat ook het Socialistisch Vakverbond van België tenslotte tot het inzicht zal komen, dat, gezien de beperkte financieele middelen, waarover men kan beschikken, heel wat voorbehoud dient gemaakt bij de aanwending van 500 miljoen Franc voor een waternet, terwijl de noodige financieele ondersteuning wellicht zal worden geweigerd aan initiatieven, die de economische reconstructie van een bijzonder beproefd gedeelte des lands zouden kunnen bevorderen.

Wij kunnen ook het verwijt niet aanvaarden, dat wij er ons zouden hebben toe laten verleiden „van een zekere vooringenomenheid en eenzijdigheid blijk te geven”. Wij hebben in ons artikel van 8 Maart alleen betreurd, dat, tengevolge van den financieelen toestand en van sommige overdriften, zulke reactie is ontstaan tegen de politiek van openbare werken voor arbeidsverschaffing, dat een belangwekkend instrument voor de conjunctuurpolitiek in België is verloren gegaan.

G. EYSKENS.

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN MEI 1939.

Industrieele Ondernemingen f 2.732.605

zijnde:

Nederland

Aandeelen:

N.V. Dok- en Werf-Mij. Wilton-Fyenoord f 1.100.100 gew. aand. ¹⁾ à 105% f 1.155.105

N.V. Dok- en Werf-Mij. Wilton-Fyenoord f 550.000 5% gew. pref. aand. ²⁾ à 105% „ 577.500

Obligatiën:

N.V. Vereenigde Touwfabrieken f 1.000.000 4% Conv. Obl. ³⁾ à 100% „ 1.000.000

Kerkelijke Leeningen „ 75.000

zijnde:

Nederland

Obligatiën:

Ver. voor Diaconessenarbeid in Dordrecht en Omstr. f 75.000 ⁴⁾ 4%, 25-j. obl. à 100% f 75.000

Totaal f 2.807.605

¹⁾ Uitsluitend voor houders van gewone aandelen en prioriteitsaandelen in de verhouding 1 : 6.

²⁾ Uitsluitend voor houders van pref. aand. in de verhouding 1 : 6.

³⁾ Van de totale leening groot f 1.500.000 is reeds f 500.000 op inschrijvingsvoorwaarden geplaatst.

⁴⁾ Dit bedrag maakt deel uit van een leening groot f 125.000.

Emissies in 1939.

(In Gulden)

	Obligatiën	Nieuw kapitaal: Aandeelen	Totaal	Conversie:
Jan.	101.981.175,—	3.100.000,—	105.081.175,—	70.650.000,—
Febr.	153.800,—	8.750.000,—	8.903.800,—	1.174.200,—
Maart ...	8.220.350,—	—	8.220.350,—	1.131.400,—
April ...	—	—	—	—
Mei	1.075.000,—	1.732.605,—	2.807.605,—	—
	111.430.325,—	13.582.605,—	125.012.930,—	72.955.600,—

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	4-10 Juni 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	4-10 Juni 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	1939	1938
Tarwe	14.993	377.427	502.163	1.300	42.589	4.250	420.016	506.413
Rogge	2.300	105.442	64.251	—	1.500	—	106.942	64.251
Boekweit	350	8.785	7.557	—	—	—	8.785	7.557
Mais	11.481	303.001	593.782	3.090	50.918	55.401	353.919	649.183
Gerst	9.981	118.775	164.345	—	9.994	8.626	128.769	172.971
Haver	5.751	96.728	102.660	—	1.860	7.812	98.588	110.472
Lijnzaad	6.470	78.555	65.745	2.580	168.456	120.801	247.011	186.546
Lijnkoek	442	40.132	31.424	—	150	100	40.282	31.524
Tarwemeel	536	28.863	28.723	85	3.040	7.080	31.903	35.803
Andere meelsoorten	393	11.170	16.413	50	2.570	2.610	13.740	19.023

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Table of bank discount rates for various cities including London, Madrid, Oslo, Paris, Prague, Pretoria, Rome, Stockholm, Tokio, Warschau, and Zwits. Nat. Bk. with dates and rates.

OPEN MARKT.

Table of open market rates for Amsterdam, London, Berlin, New York, and other locations, showing rates for various periods from 1939 to 1914.

1) Koers van 9 Juni en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table of exchange rates in the Netherlands for Amsterdam, London, Berlin, Paris, Brussel, and Batavia, with dates from 1939.

Table of exchange rates in the Netherlands for Zwitserland, Praag, Boekarest, Milaan, and Madrid, with dates from 1939.

Table of exchange rates in the Netherlands for Stockholm, Kopenhagen, Oslo, Helsinki, Buenos Aires, and Montreal, with dates from 1939.

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table of exchange rates in New York for London, Paris, Berlin, and Amsterdam, with dates from 1939.

KOERSEN TE LONDEN.

Table of exchange rates in London for various cities including Alexandria, Athene, Bangkok, Budapest, Buenos Aires, Calcutta, Hongkong, Istanbul, Kobe, Lissabon, Montevideo, Montreal, Rio d. Janeiro, Shanghai, Singapore, Valparaiso, and Warschau.

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 15 Nov. 1938 17.13. *) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export“ notering.

ZILVERPRIJS

Table of silver prices for London and New York, with dates from 1939.

GOUDPRIJS

Table of gold prices for Amsterdam and London, with dates from 1939.

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) In gulden per Kg. 1000/1000. 4) in sh. p. oz. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Table showing the financial status of the Royal Treasury, including Vorderingen and Verplichtingen, with dates from 1939.

Table showing the financial status of the Royal Treasury, including Vorderingen and Verplichtingen, with dates from 1939.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table of the floating debt of the Netherlands-Indies, including Vorderingen and Verplichtingen, with dates from 1939.

SURINAAMSCH E BANK.

Table of the Surinamese Bank, showing Voornaamste posten in duizenden gulden, with dates from 1939.

GROOTHANDELSPRIJZEN VAN BELANGRIJKE VOEDINGS- EN GENOT...

Table with columns for various commodities: GERST (La Plata), MAIS (Rotterdam per 2000 kg), ROGGE (Bahia Blanca), TARWE (Rotterdam per 100 kg), BURMA RIJST (Loonzein), BOTER per kg, KAAS (Edammer), EIEREN (groote). Includes a sub-section for 'VOEDINGS- EN GENOTMIDDELEN' with monthly data from 1927 to 1939.

Table with columns for: JUTE (First Marks), KATOEN (Middling Upland, Super Fine C.P.), AUSTRALISCHE WOL (in olie gekamd), JAPAN, ZIJDE (13/14 Dernier), RUBBER (Stand. Ribbed). Includes a sub-section for 'GRONDSTOFFEN VAN AGRARISCHEN AARD' with monthly data from 1927 to 1939.

Table with columns for: KOPER (Standaard), LOOD (gem. prompt), TIN (Loco Londen), IJZER (Cleveland No. 3), GIETERIJ-IJZER (Lux III), ZINK (gem. prompt), ZILVER (cash Londen). Includes a sub-section for 'GRONDSTOFFEN VAN NIET-AGRARISCHEN AARD' with monthly data from 1927 to 1939.

Table with columns for GE-SLACHTE RUNDRENNEN (versch) per 100 kg Rotterdam, GE-SLACHTE VARKENS (versch) per 100 kg Rotterdam, DEENSCH BACON, BEVROREN ARG. RUND-VLEESCH, CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland, KOFFIE Loco R'dam/A'dam per 1/2 kg, SUIKER Witte krist.-suiker loco Rotterdam, and THEE N.-Ind. thee-veiling A'dam. Includes monthly and quarterly price data from 1927 to 1939.

Table with columns for GRENHOUT Zweedsch ongesort, VUREN-HOUT basis 7" f.o.b., KOE-HUIDEN Gaaf, open kop, COPRA Ned.-ind. f. m. s., GRONDNOTEN Gepelde Coromandel, LIJNZAAD La Plata loco Rotterdam, and GOUD cash Londen per ounce fine. Includes monthly and quarterly price data from 1927 to 1939.

Table with columns for STEENKOLEN Westf./Holl. bunkerk. ongez. f.o.b. R'dam/A'dam per 1000 kg, PETROLEUM Mid. Contin. Crude, BENZINE Gulf Exp. 64/66, KALK-SALPETER franco schip, ZWAVELZURE AMMONIAK franco schip, CEMENT levering bij 50 ton franco Rotterdam, and STEENEN binnenmuur p. 1000 stuks, buitenmuur p. 1000 stuks. Includes monthly and quarterly price data from 1927 to 1939.

